

2^e van de 40-dagen tijd

25 februari 2018

1 Koningen 19: 7-19a [19:9-18]

[Marcus 9:2-10]

Vraagje: hoe vaak heeft u al een Godservaring gehad? Hoe vaak is God aan u verschenen? Indien dat al zo is, zult u daar waarschijnlijk niet snel over praten. In onze tijd wordt daar nogal argwanend op gereageerd en vraagt men zich af of het wel goed met u gaat.

In de tijd van de bijbel was dat wel anders. Zeker in de oudste verhalen van de Tenach, wordt God regelmatig als personage opgevoerd. God praat met Adam en Eva, stuurt Abraham op pad, dicteert de 10 woorden persoonlijk aan Mozes en geeft opdrachten aan de vele profeten. Hoewel we God zelf in de evangelies niet zien, horen we diens stem met enige regelmaat. We lezen al die verhalen en we knipperen amper met onze ogen. Alsof de directe aanwezigheid van God en zelfs een Godverschijning de gewoonste zaak van de wereld is.

Maar is dat zo? Waarom zwijgt God dan onderhand al zo'n 2000 jaar???

Is God veranderd of zijn wij mensen veranderd, ons denken, ons geloof, ons godsbeeld, onze verwachtingen?

Misschien zijn we ook voorzichtiger geworden, terughoudender, om een bijzondere of intense ervaring als godservaring te beschrijven. Dat roept wantrouwen op.

Immers, in de loop van de geschiedenis is zoveel geweld gerechtvaardigd uit naam van God, van Allah, van welke godheid dan ook, dat we ons afvragen of dit wel juist is. Ook nu nog worden uit naam van een allerhoogste, de grootste gruwelijkheden begaan. Of legitimeren mensen hun eigen handelen uit naam van een 'god' of godsopenbaring. Omdat ze precies denken te weten wat God van ons vraagt. Dit mechanisme kan leiden tot uitsluiting en zelfs tot gewelddadig radicalisme, waarin geen ruimte meer is voor een ander geluid.

Hoe is dit alles te rijmen met dat andere beeld van God die toenadering zoekt, van de uitgestoken hand, van vrede en gerechtigheid, medemenselijkheid, van gelijkwaardigheid? Tussen haakjes, ook dit zijn grote woorden. Ze zijn snel en makkelijk in de mond genomen, maar wat betekenen ze? Want, komt mijn idee van vrede overeen met uw idee? Wie voor de een vrijheidsstrijder is, is voor een ander een terrorist. Verschillende beelden, verschillende opvattingen, verschillende legitimaties.

Zo is dat ook met God. We hebben verschillende Godsbeelden, opvattingen over de bijbel en daardoor bekijken en beoordelen we de wereld en de mensen om ons heen op verschillende manieren. Die kunnen in tegenspraak met elkaar zijn, kunnen zorgen voor uitsluiting. Mijn gelijk tegenover uw gelijk. Met God aan mijn kant natuurlijk.

Als we dit beseffen, vraagt dat om terughoudendheid als het gaat om het spreken over God.

Misschien verklaart dat ook waarom God uit onze tijd verdwenen lijkt.

Maar betekent dat ook dat God zwijgt? Is dat erg?

Een God van stilte, van zwijgen.

Daarmee zijn we gekomen bij het verhaal van vandaag, over de profeet Elia, daar boven op de berg Horeb. Er gaat een lang en ook gruwelijk verhaal aan vooraf. Even ons geheugen opfrissen.

Na een lange droogteperiode, besluit God dat die het weer zal laten regenen. Dat mag Elia de afvallige koning Achab vertellen. Na een spectaculaire optreden, waarbij uiteindelijk 450 Baälpriesters hun godheid niet tot regen konden aanzetten, toverde Elia in naam van God een stevige stortbui uit de hemel. Vervolgens joeg Elia die 450 priesters over de kling, ook in naam van God..

Als de koning Achab dit verhaal vertelt aan zijn vrouw Isabel, wil zij Elia doden. Hij vlucht om zijn ziel te redden. Voortgedreven en gevoed door de raven, komt hij aan boven op de berg Horeb.

Daar begint ons verhaal van vandaag. Met die intrigerende vraag van de Eeuwige aan Elia: 'wat doe jij

hier?' Alsof God Elia ter verantwoording roept. Of is het een uitnodiging zijn verhaal te doen. Het antwoord van Elia is de moeite waard om bij stil te staan. Wat heeft hij gezegd? "Ik heb me met volle overgave ingezet voor de Eeuwige, de God van de hemelse machten, maar de Israëlieten hebben uw verbond met hen naast zich neergelegd, uw altaren verwoest en uw profeten gedood. Ik ben als enige overgebleven en nu hebben ze het ook op mijn leven voorzien."

Klopt het wat hij zegt? Spreekt hij de *volledige* waarheid? Daar is nog wel iets op af te dingen. Hij klinkt nogal arrogant en beschuldigend. Het is 'Ik, Elia, de trouwe dienaar' tegenover 'de afvallige Israëlieten'. Als we het hele verhaal zouden lezen, zouden we horen dat dit veel genuanceerder ligt. Ook de zin dat 'ze' - wie zijn dat allemaal? – het op zijn leven hebben voorzien, is slechts één kant van het verhaal. Is het niet zo dat hij die 450 Baalpriesters heeft gedood en dat juist daarom Isabel hem wil doden? Dat laat hij voor het gemak buiten beschouwing. Alsof hem geen enkele blaam treft. Dit riekt naar 'alternative facts', naar het verdraaien of verzwijgen van een deel van de waarheid. Geen enkele zelfreflectie, zelfkritiek.

Wat zit hier achter? Is het grootspraak? Is het om zichzelf vrij te pleiten? Of is het uit schuldgevoel, omdat hij eigenlijk wel weet dat hij te ver is gegaan. Want, had God de opdracht gegeven tot dat geweld?

Ja, zelfs de grote, heilige Elia leren we daar boven op de berg van een heel andere kant kennen. Niets menselijks is hem vreemd.

Dan volgt die godverschijning. God die na al het geraas en gedonder, uiteindelijk langskomt in de stilte. De stilte na de orkaan. U kent dat wel. Als de kinderen of kleinkinderen zijn geweest of als u een drukke periode heeft gehad, even niets. Rust.

Daar, in die stilte, in die leegte, in dat niets, daar is God. Tegenover die grote woorden, klinkt het zwijgen van God. Het directe contact met God zoals Elia dat ervoer, was in de stilte. Alsof hem het zwijgen wordt opgelegd. Alsof je over God alleen maar kunt zwijgen.

[stilte]

Dat roept de vraag op of het wel mogelijk is om in woorden uit te drukken wie God is. Komt bij dat we feitelijk niets te weten zijn gekomen over God. Niet hoe God eruit ziet, of klinkt, of die man is of vrouw. In de godverschijning blijft God zelf onzichtbaar.

Het verhaal gaat verder. Helaas, het antwoord op de vraag van de stem is hetzelfde. Alsof hij niets geleerd heeft. Ook het feit dat hij na de stilte opdrachten meekrijgt die zullen uitmonden in nieuwe slachtpartijen, is teleurstellend. Al die verhalen waarin God geassocieerd wordt met geweld, tonen aan hoe gevaarlijk het is God onder woorden te brengen. Zodra een belijdenis klinkt, doemt het gevaar van tegenspraak op en van strijd om de waarheid dat uitmondt in religieus geschreeuw. Zodra God in stelling wordt gebracht, is er geen gesprek, geen toenadering, geen zelfreflectie meer mogelijk. "Ik, we doen het in naam van God, het is Gods wil, God heeft mij op deze weg gezet." Discussie uitgesloten. Omgekeerd geldt hetzelfde. Als wij mensen God ter verantwoording roepen. Omdat God al die oorlogen, die kindersterfte, al die ellende, die natuurrampen toelaat. Als God bestaat, waarom zwijgt die dan?

Het grote zwijgen, de grote stilte.

Misschien dat dit soort teksten ons doen beseffen hoe belangrijk het is terughoudend te zijn met al te snel de naam God in de mond te nemen, omdat hierin een groot gevaar kan schuilen.

Natuurlijk, we kunnen onze daden, ons handelen wel degelijk legitimeren als geïnspireerd door God. God kan tot steun zijn, we kunnen bijzondere ervaringen hebben. Maar uiteindelijk blijven we zelf verantwoordelijk voor wat we doen.

De Bijbeltekst van vandaag roept ons zo op tot zelfreflectie. Dat past ook in deze 40 dagentijd.

Dat wij door de stilte aangeraakt moge worden. Amen
geïnspireerd op:

<http://www.tijdschriftschrift.nl/index.php/downloads/artikelen/46-spronk-klaas-de-stilte-van-god/file>

<http://joods-christelijke-dialoog.nl/index.php/tenach/415-koningen-01-19-9-18>

drs. Petra van der Voort, theoloog